

Konsultacje dla banków

Katarzyna Armacińska, Kinga Kierec

WPLYW WPROWADZENIA MIĘDZYNARODOWYCH STANDARDÓW SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ (MSSF) NA WYBRANE WIELKOŚCI FINANSOWE BANKÓW STOSUJĄCYCH MSSF DO SPRAWOZDAŃ JEDNOSTKOWYCH^{*)}

Celem niniejszego opracowania jest ocena wpływu wdrożenia przez banki nowych zasad rachunkowości na ich jednostkowe sprawozdania finansowe. Analizie poddane zostały główne zmiany w prezentacji sprawozdań finansowych, a także obszary, w których występują istotne różnice pomiędzy Polskimi Standardami Rachunkowości oraz Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości i Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej.

Ocena przedstawiona w tym opracowaniu została oparta na podstawie śródrocznych sprawozdań finansowych banków za I półrocze 2005 r.¹⁾, które są dostępne na stronach internetowych tych podmiotów. Śródroczne sprawozdania finansowe poszczególnych banków sporządzone po upływie II kwartału 2005 r. istotnie różniły się między sobą zarówno formą, jak i zawartością informacyjną, a także znacznie różniły się od sprawozdań za I kwartał 2005 r.

^{*)} Autorki artykułu pracują w Departamencie Analiz w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym.

¹⁾ Analiza przejścia na stosowanie MSR/MSSF nie była możliwa w oparciu o sprawozdania WEBIS, gdyż zmiana zasad rachunkowości została wprowadzona do sprawozdawczości WEBIS od 30 czerwca 2005 r. Ponadto wprowadzone dostosowania do MSR/MSSF mają charakter ogólny, a brak not objaśniających w sprawozdaniach WEBIS uniemożliwia przesłanie zmian wprowadzonych przez poszczególne banki.

Opracowanie składa się z trzech zasadniczych części:

- ❖ w części I przedstawiono podstawy prawne wprowadzenia MSR/MSSF do polskiego systemu rachunkowości,
- ❖ w części II zaprezentowano kluczowe różnice pomiędzy międzynarodowymi a polskimi standardami rachunkowości,
- ❖ w części III omówiono wpływ wdrożenia nowych zasad na wybrane wielkości finansowe (kapitały własne, wyniki bieżące 2004 r., sumę bilansową) grupy dziesięciu banków, które stosują MSR/MSSF do sporządzania jednostkowych sprawozdań finansowych.

I. PODSTAWY PRAWNE WPROWADZENIA MIĘDZYNARODOWYCH STANDARDÓW RACHUNKOWOŚCI (MSR) / MIĘDZYNARODOWYCH STANDARDÓW SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ (MSSF) ORAZ CHARAKTERYSTYKA MSSF 1 I MSR 1

1. Podstawy prawne

Rys historyczny W 1973 r. organizacje zawodowe ds. rachunkowości z Australii, Kanady, Francji, Niemiec, Japonii, Meksyku, Holandii, Wielkiej Brytanii, Irlandii i Stanów Zjednoczonych utworzyły Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości²⁾. Do 2001 r. KMSR zrzeszał przedstawicieli 101 państw i wydał 41 **Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR)**³⁾, część MSR wycofano jednak lub zastąpiono innymi. Obecnie w użyciu są 32 MSR. W 2001 r. odpowiedzialność za tworzenie nowych standardów powierzono Radzie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości⁴⁾, a ich nazwę zmieniono na **Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)**⁵⁾. Dotychczas wydano 5 MSSF. Szczegółowe kwestie pominięte w standardach są precyzowane przez wydane w przeszłości Interpretacje Stałego Komitetu ds. Interpretacji⁶⁾ (07–32 – aktualnych jest 11 z nich) oraz Interpretacje działającego obecnie Komitetu Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej⁷⁾ (1 i 2).

²⁾ Ang. International Accounting Standards Committee – IASC.

³⁾ Ang. International Accounting Standards – IAS.

⁴⁾ Ang. International Accounting Standards Board – IASB.

⁵⁾ Ang. International Financing Reporting Standards – IFRS.

⁶⁾ Ang. Standing Interpretations Committee – SIC.

⁷⁾ Ang. International Financial Reporting Interpretations Committee – IFRIC.

Konsultacje dla banków

Rozporządzenie nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie stosowania Międzynarodowych Standardów Rachunkowości wprowadziło obowiązek stosowania MSSF w **skonsolidowanych** sprawozdaniach finansowych przez spółki, których papiery wartościowe dopuszczone są do obrotu na rynkach regulowanych Unii Europejskiej – za każdy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2005 r. (lub później).

Zgodnie ze zmianami polskiej Ustawy o rachunkowości z dnia 27.08.2004 r. (art. 45 i 55) wynikającymi z ww. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej, sprawozdania jednostkowe i/lub skonsolidowane, jednostek gospodarczych działających na terenie Polski, mogą bądź muszą być sporządzane zgodnie z MSSF⁸⁾. I tak:

- ❖ skonsolidowane sprawozdania finansowe **banków** oraz emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu,
- ❖ skonsolidowane sprawozdania finansowe emitentów ubiegających się o ich dopuszczenie do publicznego obrotu,
- ❖ skonsolidowane sprawozdania finansowe jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca wyższego szczebla sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR/MSSF,
- ❖ jednostkowe sprawozdania finansowe emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu w krajach UE,
- ❖ jednostkowe sprawozdania finansowe emitentów ubiegających się o ich dopuszczenie do publicznego obrotu w krajach UE,
- ❖ jednostkowe sprawozdania finansowe jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR/MSSF,
- ❖ jednostkowe sprawozdania finansowe **banków** innych niż jednostki, o których mowa powyżej.

Decyzję w sprawie sporządzania jednostkowego i/lub skonsolidowanego sprawozdania finansowego zgodnie z MSR/MSSF podejmuje organ zatwierdzający, tj. walne zgromadzenia akcjonariuszy. WZA w przypadku 14 banków działających na terenie Polski⁹⁾ podjęły decyzje o stosowaniu od dnia 1.01.2005 r. MSR/MSSF dla potrzeb przygotowania jednostkowych sprawozdań finansowych; są to:

a) Banki emitenci papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu:

- Powszechna Kasa Oszczędności BP SA,
- Bank Polska Kasa Opieki SA,

Wprowadzenie MSR/MSSF w Unii Europejskiej

muszą być sporządzane zgodnie z MSR/MSSF

mogą być sporządzane zgodnie z MSR/MSSF

nie mogą być sporządzane zgodnie z MSR/MSSF

Polskie banki stosujące MSR/MSSF do sprawozdań jednostkowych i skonsolidowanych

⁸⁾ Sprawozdanie finansowe zostanie uznane za zgodne z MSSF tylko wtedy, gdy pozostaje w zgodzie ze wszystkimi MSR, MSSF oraz ich interpretacjami zatwierdzonymi przez Komisję Europejską.

⁹⁾ Z wyłączeniem oddziałów instytucji kredytowych działających na terenie Polski.

- Bank Handlowy w Warszawie SA,
 - Bank BPH SA,
 - ING Bank Śląski SA,
 - Bank Zachodni WBK SA,
 - BRE Bank SA,
 - Kredyt Bank SA,
 - Nordea Bank Polska SA,
 - DZ Bank Polska SA.
- b) **Banki wchodzące w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR/MSSF:**
- BPH Bank Hipoteczny SA,
 - Danske Bank Polska SA,
 - BNP Paribas Bank Polska SA,
 - Raiffeisen Bank Polska SA.

*Polskie banki
stosujące
MSR/MSSF
wyłącznie
do sprawozdań
skonsolidowanych*

W przypadku trzech banków emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu, WZA nie podjęły decyzji o sporządzaniu od 1 stycznia 2005 r. jednostkowych sprawozdań finansowych zgodnie z MSR/MSSF, są to:

- ❖ Bank Millennium SA,
- ❖ Bank Ochrony Środowiska SA,
- ❖ Fortis Bank Polska SA.

Z uwagi na ogólną dostępność raportów finansowych jedynie emitentów papierów wartościowych, w **niniejszym opracowaniu analizą objęte zostały śródroczne sprawozdania jednostkowe wymienionych w punkcie (a) 10 banków, notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, opublikowane na stronach internetowych tych banków.**

2. Zastosowanie MSSF po raz pierwszy

*Standardy
MSSF 1
i MSR 1*

MSSF 1 – *Zastosowanie po raz pierwszy międzynarodowych standardów sprawozdań finansowych* określa procedury, jakie powinien przestrzegać podmiot, który w swoim sprawozdaniu finansowym po raz pierwszy stosuje Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. Podmiot wdrażający standardy po raz pierwszy zobowiązany jest **wyraźnie i bez zastrzeżeń** zadeklarować, że jego roczne sprawozdanie finansowe jest zgodne z MSSF.

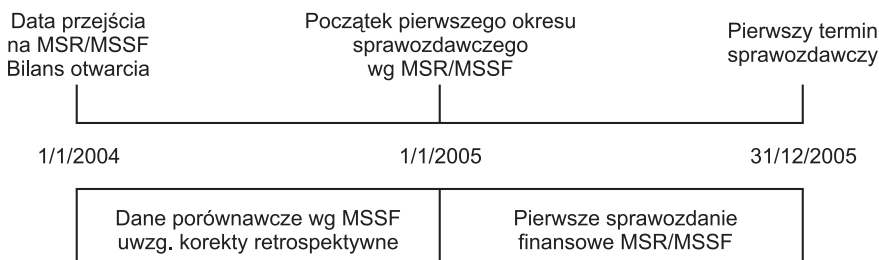
Celem **MSR 1** – *Prezentacja sprawozdań finansowych* jest ustalenie podstaw dotyczących prezentacji sprawozdań finansowych, aby zapewnić ich porównywalność. MSR 1 określa szczegółowe wymogi dotyczące zakresu informacji prezentowanych w bilansie, rachunku zysków i strat i sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym.

Konsultacje dla banków

Pierwszy termin sprawozdawczy MSSF to koniec roku obrotowego, w którym jednostka gospodarcza zastosowała po raz pierwszy wszystkie MSR/MSSF. Na przykład dla spółki, która w pełni prospektywnie¹⁰⁾ rozpoczęła stosowanie MSR/MSSF w dniu 1.01.2005 r., a której koniec roku obrotowego przypada na koniec grudnia, pierwszym dniem sprawozdawczym MSSF będzie 31.12.2005 r.

Dzień przejścia na stosowanie MSSF to dzień, w którym rozpoczyna się najwcześniejszy z okresów, za który prezentowane są dane porównawcze. W przypadku spółki, która w pełni prospektywnie rozpoczęła stosowanie MSR/MSSF w dniu 1.01.2005 r. i która prezentuje dane porównawcze za jeden rok obrotowy, datą przejścia na stosowanie MSSF będzie 1.01.2004 r.

**Kluczowe
daty zgodnie
z MSSF 1**

Podstawowa zasada w przepisach przejściowych stanowi, iż sporządzając bilans na dzień przejścia na MSSF, należy zastosować wszystkie postanowienia obowiązujące w terminie sprawozdawczym MSSF z mocą wsteczną, a wszystkie korekty do składników aktywów i pasywów, wycenionych według Polskich Standardów Rachunkowości (PSR), wynikające z przejścia na stosowanie MSSF, należy traktować jako korekty salda początkowego niepodzielonego wyniku lat ubiegłych. Istnieje jednak kilka wyjątków od tej reguły¹¹⁾.

MSSF 1 określa sześć zwolnień fakultatywnych oraz trzy obligatoryjne z pełnego retrospektywnego¹²⁾ przekształcenia danych porównywalnych. Zasadniczo standard zabrania stosowania wymogów określonych w MSSF z mocą wsteczną w tych obszarach, w których

**Przepisy
przejściowe**

¹⁰⁾ **Prospektywnie** oznacza stosowanie przyjętej polityki rachunkowości od określonej daty, bez dostosowywania według tych zasad danych porównawczych.

¹¹⁾ Dotyczą one tych obszarów, gdzie koszty pełnego zastosowania przepisów z mocą wsteczną w sposób wyraźny przewyższają wynikające z tego korzyści, albo wręcz takie przekształcenie jest niemożliwe do wykonania.

¹²⁾ **Retrospektywnie** oznacza takie przyjęcie zasad rachunkowości, jak gdyby były stosowane od zawsze. Polega na dostosowaniu do nowych zasad zarówno bilansu otwarcia, jak i prezentowanych danych porównawczych. Retrospektywne zastosowanie zasad rachunkowości ma przede wszystkim wpływ na ujęcie i wycenę pozycji bilansowych oraz odpowiednie ujęcie przychodów i kosztów.

takie zastosowanie wymagać będzie od kierownictwa wydania profesjonalnego osądu co do przeszłych warunków w sytuacji, gdy wynik danej transakcji jest już znany (np. nie dopuszcza się korygowania wysokości utworzonych rezerw, chyba że przy ich wyliczeniu popełniono oczywisty błąd). MSSF 1 nakłada też na spółki obowiązek przedstawienia licznych ujawnień w pierwszym sprawozdaniu finansowym MSSF.

3. Prezentacja sprawozdania finansowego wg MSR 1

Części składowe sprawozdania finansowego

MSR 1 nie określa jednak wzoru sprawozdania finansowego, co pozostawia podmiotom raportującym dużą swobodę w sposobie prezentacji. Zgodnie z MSR 1 sprawozdanie finansowe powinno zawierać:

- ❖ bilans,
- ❖ rachunek zysków i strat,
- ❖ sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym,
- ❖ rachunek przepływów środków pieniężnych,
- ❖ informację o stosowanych zasadach rachunkowości,
- ❖ informację dodatkową.

MSR 1 wyszczególnia minimum pozycji, które należy przedstawić w bilansie, rachunku zysków i strat oraz sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym, ponadto prezentuje wskazówki dotyczące dodatkowych pozycji sprawozdania finansowego oraz określa minimum ujawnień wymaganych w informacji dodatkowej, tj. ujawnienia dotyczące:

- ❖ stosowanych zasad rachunkowości,
- ❖ wielkości szacunkowych przyjętych przez zarząd jednostki gospodarczej, w procesie stosowania przez nią zasad rachunkowości, które mają najbardziej znaczący wpływ na kwoty ujęte w sprawozdaniu finansowym,
- ❖ kluczowych założeń dotyczących przyszłości oraz innych kluczowych podstaw szacunku niepewnych zdarzeń, które mogą wpływać na ryzyko wprowadzenia znaczących korekt wartości bilansowych w następnym roku finansowym.

Bilans

Zmiany wymagane w celu dostosowania sprawozdania finansowego do wymogów MSR/MSSF:

- ❖ aktywa należy podzielić na trwałe i obrotowe, a zobowiązania na krótko i długoterminowe,
- ❖ zysk/stratę netto za dany rok należy prezentować w ramach niepodzielonego wyniku finansowego,
- ❖ udziały mniejszości powinny być prezentowane w kapitale własnym,
- ❖ bilans powinien zawierać odnośniki do informacji dodatkowej,

Konsultacje dla banków

- ❖ pozycje bilansu dużo bardziej zagregowane niż w PSR,
- ❖ aktywów i zobowiązań nie można wzajemnie kompensować, chyba że na ich kompensatę zezwala lub wymaga jej określony MSR/MSSF.

- ❖ koszty należy zaprezentować w wariantcie kalkulacyjnym lub porównawczym,
- ❖ przychodów i kosztów nie można wzajemnie kompensować, chyba że na ich kompensatę zezwala lub wymaga jej określony MSR/MSSF,
- ❖ udział w zyskach/stratach jednostek stowarzyszonych należy prezentować w osobnej linii RZiS,
- ❖ nie ma możliwości wykazywania pozycji nadzwyczajnych,
- ❖ udziały mniejszości w zysku należy przedstawić jako wydzieloną kwotę pod RZiS, w RZiS należy przedstawić zysk na jedną akcję.

**Rachunek
zysków
i strat (RZiS)**

- ❖ należy prezentować zysk lub stratę danego okresu,
- ❖ w zestawieniu należy ujawnić każdą pozycję przychodu i kosztu, zysku lub straty, które zgodnie z wymogami innych standardów są ujmowane bezpośrednio w kapitale własnym i sumę tych pozycji,
- ❖ należy przedstawić skumulowany efekt zmian polityki księgowej i korekt wynikających z błędów podstawowych, które potraktowano zgodnie z podejściem wzorcowym MSR 8 – *Zasady rachunkowości, zmiany w szacunkach księgowych i błędy*.

**Zestawienie
zmian
w kapitale
własnym**

Rachunek przepływów pieniężnych stanowi część sprawozdania finansowego, natomiast zakres i formę prezentowanych w nim informacji precyzuje szczegółowo MSR 7 – *Rachunek przepływów pieniężnych*¹³⁾. Standard ten wymaga m.in., aby rachunek przepływów pieniężnych był przedstawiony z wykorzystaniem standardowych nagłówków:

- ❖ działalność operacyjna,
- ❖ działalność inwestycyjna,
- ❖ działalność finansowa.

**Rachunek
przepływów
pieniężnych**

Powyższe ma na celu zagwarantowanie, by rachunek przepływów pieniężnych prezentowany był w formie podkreślającej ważne składniki przepływów i ułatwiał porównanie wyników różnych podmiotów w zakresie przepływów środków pieniężnych.

¹³⁾ Od 2003 r. obowiązuje Krajowy Standard Rachunkowości (KRS) nr 1 *Rachunek przepływów pieniężnych*, który co do zasad jest zgodny z wymogami MSR 7.

II. MIĘDZYNARODOWE STANDARDY RACHUNKOWOŚCI A POLSKIE STANDARDY RACHUNKOWOŚCI – PODSTAWOWE RÓŻNICE

Wprowadzenie W niniejszej części omówiono typowe korekty i zmiany w prezentacji sprawozdań finansowych dokonywane w momencie przejścia jednostki gospodarczej na stosowanie MSR/MSSF (wytypowano obszary istotne z punktu widzenia oceny sytuacji banków). W celu pełniejszej prezentacji zmian i różnic przedstawiono wybrane zasady rachunkowości wynikające z MSR/MSSF w porównaniu do polskich standardów.

Podstawowe obszary zmian Podstawowe obszary zmian i zagadnienia istotne z punktu widzenia analizy banków są następujące:

- ❖ Instrumenty finansowe:
 - klasyfikacja i prezentacja instrumentów finansowych,
 - wycena oraz ujmowanie instrumentów finansowych,
 - zmiana podejścia do szacowania ryzyka kredytowego i tworzenia odpisów.
- ❖ Jednostki podporządkowane:
 - wycena oraz ujmowanie inwestycji,
 - wartość firmy.
- ❖ Rzeczowe aktywa trwałe:
 - początkowa wycena środków trwałych,
 - przeszacowanie środków trwałych nabytych w warunkach hiperinflacji,
 - rekasyfikacje w ramach rzeczowych aktywów trwałych.
- ❖ Kapitały własne oraz wyniki finansowe.

1. Instrumenty finansowe¹⁴⁾

1.1. Klasyfikacja oraz wycena instrumentów finansowych zgodnie z MSR 32¹⁵⁾ i MSR 39¹⁶⁾

Klasyfikacja Podstawowym kryterium klasyfikacji instrumentów finansowych, stosowanym w celu określenia metody wyceny jest, dokonywany przy uwzględnieniu celu nabycia, podział na następujące portfele:

¹⁴⁾ **Instrument finansowy** to każda umowa, która powoduje powstanie aktywa finansowego w jednej jednostce gospodarczej i zobowiązania finansowego lub instrumentu kapitałowego w innej jednostce gospodarczej.

¹⁵⁾ MSR 32 – Instrumenty finansowe: ujawnianie i prezentacja.

¹⁶⁾ MSR 39 – Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena.

Konsultacje dla banków

- ❖ aktywa i zobowiązania finansowe¹⁷⁾ wyceniane wg wartości godziwej poprzez rachunek zysków i strat (w skład tego portfela wchodzi instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu oraz aktywa finansowe wyznaczone w momencie ich początkowego ujęcia jako aktywa wyceniane w wartości godziwej poprzez RZiS),
- ❖ pożyczki udzielone i należności,
- ❖ aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności,
- ❖ aktywa finansowe dostępne do sprzedaży,
- ❖ pozostałe zobowiązania finansowe.

O klasyfikacji danego instrumentu finansowego do określonego portfela decyduje kierownictwo banku w momencie jego początkowego ujęcia. Składnik aktywów finansowych lub zobowiązanie finansowe w momencie początkowego ujęcia wycenia się według **wartości godziwej** powiększonej, w przypadku składnika aktywów lub zobowiązania finansowego niekwalifikowanego jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego.

Początkowe ujęcie

Zasady klasyfikacji instrumentów finansowych do poszczególnych portfeli oraz metody wyceny zgodnie z MSR/MSSF

Instrument finansowy	Cel nabycia / charakterystyka instrumentu finansowego	Portfel wg MSR/MSSF	Metoda wyceny
Udzielone/ otrzymane pożyczki	Określone harmonogramy płatności	Pożyczki udzielone i należności/pozostałe zobowiązania finansowe	Wg zamortyzowanego kosztu z zast. ESP
	Nieokreślone harmonogramy płatności	Pożyczki udzielone i należności/pozostałe zobowiązania finansowe	Wg kwoty wymaganej zapłaty

¹⁷⁾ **Aktywa finansowe** to każdy składnik aktywów, który ma postać:

- środków pieniężnych,
- umowy, na podstawie której jednostka gospodarcza ma prawo otrzymania środków pieniężnych lub innych aktywów finansowych od innej jednostki gospodarczej,
- umowy, na podstawie której jednostka gospodarcza ma prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką gospodarczą na potencjalnie korzystnych warunkach,
- instrumentu kapitałowego innej jednostki gospodarczej.

Zobowiązania finansowe to każde:

- umowne zobowiązanie do przekazania środków pieniężnych lub innych aktywów finansowych innej jednostce gospodarczej,
- umowne zobowiązanie do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką gospodarczą na potencjalnie niekorzystnych warunkach.

Bezpieczny Bank

Nabyte instrumenty dłużne	Utrzymywane do terminu zapadalności	Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	Wg zamortyzowanego kosztu z zast. ESP
	Spekulacyjne, tj. nabyte w celu uzyskania korzyści w wyniku krótkoterminowych wahań cen	Aktywa finansowe wyceniane wg wartości godziwej przez RZiS	Wg wartości godziwej przez RZiS
	Lokacyjne (zakładana sprzedaż przed terminem zapadalności)	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	Wg wartości godziwej przez kapitał z aktualizacji wyceny
Wyemitowane instrumenty dłużne	Zakładane (zawsze) utrzymywane do terminu zapadalności	Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	Wg zamortyzowanego kosztu z zast. ESP
Nabyte akcje/udziały	Spekulacyjne	Aktywa finansowe wyceniane wg wartości godziwej przez RZiS	Wg wartości godziwej przez RZiS
	Lokacyjne	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	Wg wartości godziwej przez kapitał z aktualizacji wyceny
Instrumenty pochodne	Niebędące instrumentami zabezpieczającymi	Aktywa finansowe/zobowiązania finansowe wyceniane wg wartości godziwej przez RZiS	Wg wartości godziwej przez RZiS

Wycena aktywów finansowych na potrzeby ujęcia początkowego oraz zasady dokonywania kolejnych wycen w ramach określonych portfeli zgodnie z MSR/MSSF

Wyszczególnienie	Aktywa finansowe wyceniane wg wartości godziwej przez RZiS	Pożyczki udzielone i należności	Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży
Ujęcie początkowe	w wartości godziwej	w wartości godziwej powiększonej o koszty transakcji		
Wycena na dzień bilansowy	w wartości godziwej	wg zamortyzowanego kosztu		w wartości godziwej
Zmiany wartości godziwej	ujmowane w rachunku zysków i strat	nie rozpoznawane		ujmowane w kapitale z aktualizacji wyceny
Utrata wartości	ujmowana w zmianach wartości godziwej	ujmowana w rachunku zysków i strat		

Konsultacje dla banków

Odwrocenie utraty wartości	ujmowane w zmianach wartości godziwej	ujmowane w rachunku zysków i strat	dla instrumentów kapit. ujmowane w kapitale z aktualizacji wyceny
			dla instrumentów dłużnych ujmowane w RZiS

Ze względu na stosowane dla poszczególnych portfeli różne metody wyceny istnieją ograniczenia w początkowej klasyfikacji i w późniejszych reklasyfikacjach instrumentów finansowych. I tak **nie ma możliwości**:

Ograniczenia w zakresie reklasyfikacji

- ❖ przekwalifikowania instrumentów finansowych do lub z kategorii wycenianych w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat **od momentu ich objęcia lub wyemitowania**,
- ❖ klasyfikacji aktywów finansowych jako utrzymywanych do terminu zapadalności, jeżeli podczas bieżącego roku lub ostatnich dwóch lat obrotowych jednostka gospodarcza sprzedała, przekazała lub wykorzystwała opcję sprzedaży przed upływem terminu wymagalności w odniesieniu do większej niż nieznacząca w skali tego portfela wartości inwestycji. Ponadto sprzedaż taka powoduje konieczność przeniesienia pozostałych aktywów finansowych z tego portfela do portfela dostępnych do sprzedaży. Wyjątek stanowią inwestycje o nieistotnej w skali portfela wartości, transakcje przeprowadzone w terminie bliskim do terminu zapadal-

Zmiany prezentacyjne w ramach instrumentów finansowych wynikające z wdrożenia MSR/MSSF

Wyszczególnienie	PSR	MSR/MSSF
Strumienie odsetkowe z tytułu instrumentów pochodnych	Przychody netto ze strumieni odsetkowych prezentowane są w ramach wyniku operacji finansowych oraz wyniku z pozycji wymiany.	Przychody netto ze strumieni odsetkowych prezentowane są w ramach przychodów/kosztów odsetkowych.
Wyodrębnienie portfela aktywa finansowe wyceniane wg wartości godziwej przez RZiS	Nie występuje.	Obejmuje pozycję aktywa finansowe przeznaczone do obrotu oraz pozostałe aktywa finansowe wyceniane wg wartości godziwej przez RZiS.
Prezentacja transakcji z przyrzeczeniem odkupu (sell-buy-back) i przyrzeczeniem odsprzedaży (buy-sell-back)	Transakcje te były ujmowane często jako dwie oddzielne transakcje sprzedaży i zakupu – podjęcie to jest niezgodne z MSSF.	Transakcje te ujmowane są jako transakcje REPO/Reverse-REPO, tj. bez usuwania papierów wartościowych z bilansu dla sell-buy-back (SBB) oraz bez wprowadzania papierów do bilansu dla buy-sell-back (BSB).

ności (**mniej niż 3 miesiące**) oraz transakcje powstałe na skutek zdarzeń trudnych do przewidzenia w momencie zaliczenia aktywów do tego portfela.

Dokonane przez banki w bilansie otwarcia pierwszego okresu sprawozdawczego MSR/MSSF (1.01.2005 r.) reklasyfikacje w obrębie instrumentów finansowych miały charakter prezentacyjny i jednorazowy.

1.2. Prezentacja metod wyceny instrumentów finansowych zgodnie z MSR 39

1.2.1. Metoda wyceny według wartości godziwej¹⁸⁾

Wartość godziwa a aktywny rynek	Instrumenty finansowe wyceniane według wartości godziwej to: <ul style="list-style-type: none">❖ nabyte instrumenty dłużne za wyjątkiem utrzymywanych do terminu zapadalności,❖ nabyte akcje i udziały,❖ instrumenty pochodne (nie będące instrumentami zabezpieczającymi).
--	---

Brak aktywnego rynku	W przypadku, gdy instrument finansowy jest notowany na aktywnym rynku ¹⁹⁾ , ceny powinny odzwierciedlać aktualne i regularnie występujące na rynku transakcje zawierane bezpośrednio pomiędzy stronami. Należy brać pod uwagę najbardziej korzystny aktywny rynek dla danego instrumentu, do którego jednostka ma natychmiastowy dostęp. Jeśli nie są dostępne publikowane notowania cen na aktywnym rynku dla aktywa jako całości, lecz istnieją aktywne rynki dla jego części składowych, wartość godziwa powinna być wyznaczana na podstawie odpowiednich cen rynkowych dla poszczególnych jego części składowych.
-----------------------------	--

W przypadku braku aktywnego rynku dla danego aktywa, wartość godziwa wyznaczana jest przy zastosowaniu technik wyceny, których celem jest ustalenie ceny transakcyjnej przy bezpośredniej wymianie w zwykłych okolicznościach. Szacowana wartość godziwa w maksymalnym stopniu powinna opierać się na danych rynkowych, a w minimalnym stopniu polegać na subiektywnych danych specyficznych dla banku. Do technik wyceny zalicza się:

¹⁸⁾ Stosowanie wyceny wg wartości godziwej wynika zarówno ze stosowania standardów krajowych, jak również standardów międzynarodowych. **Wartość godziwa** to cena, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony lub zobowiązanie wykonane, w wyniku bezpośrednio zawartej, dobrowolnej transakcji pomiędzy zainteresowanymi, dobrze poinformowanymi i niepowiązаныmi stronami.

¹⁹⁾ **Aktywny rynek** może istnieć zarówno dla instrumentów finansowych, środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych. Charakteryzuje się tym, że notowania są łatwo dostępne i reprezentatywne dla cen faktycznych i regularnie występujących transakcji.

- ❖ wykorzystanie ostatnich transakcji rynkowych przeprowadzonych bezpośrednio pomiędzy dobrze poinformowanymi, zainteresowanymi stronami,
- ❖ odniesienie do bieżącej wartości godziwej innego instrumentu, który jest podobny do wycenianego,
- ❖ analizę zdyskontowanych przepływów pieniężnych,
- ❖ modele wyceny opcji.

Technika wyceny według wartości godziwej powinna uwzględniać m.in. następujące czynniki: wartość pieniądza w czasie, ryzyko kredytowe, kursy wymiany walut, ceny instrumentów kapitałowych, zmienność (tj. rozmiary przyszłych zmian cen instrumentu finansowego lub innej pozycji), ryzyko wcześniejszej spłaty i żądania spłaty, koszty obsługi składnika aktywów lub zobowiązania finansowego.

Ze sprawozdań finansowych analizowanej grupy dziesięciu banków za 2004 r. wynika, iż w okresie sprawozdawczym większość banków stosowała już do wyceny instrumentów finansowych wartość godziwą. Zatem w bilansie przejścia z PSR na MSR/MSSF nie zaistniała konieczność ponownej wyceny instrumentów finansowych i nie zostały ujaśnione korekty z tego tytułu.

1.2.2. Metoda wyceny wg zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej (ESP)²⁰⁾

Instrumenty finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem ESP to:

- ❖ udzielone i otrzymane pożyczki,
- ❖ nabyte instrumenty dłużne utrzymywane do terminu zapadalności,
- ❖ wyemitowane instrumenty dłużne.

²⁰⁾ Stosowanie wyceny wg zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem ESP wynika zarówno ze stosowania standardów krajowych, jak również standardów międzynarodowych. **Zamortyzowany koszt** można zdefiniować w uproszczeniu, jako wartość historyczną, czyli początkową aktywa/zobowiązania wraz ze wszystkimi korektami tej wartości, w celu doprowadzenia składnika aktywów/zobowiązań do jego realnej wartości. **Efektywna stopa procentowa** jest stopą, która dyskontuje oczekiwany strumień przyszłych płatności pieniężnych do bieżącej wartości bilansowej netto przez okres do zapadalności lub do momentu następnej rynkowej wyceny określonego składnika aktywów i zobowiązań finansowych. Jej ustalenie obejmuje wszelkie należne bądź kasowe opłaty i przepływy płacone lub otrzymywane przez bank w ramach umowy danego instrumentu, z wyłączeniem przyszłych możliwych strat kredytowych. Efektywna stopa procentowa stanowi wewnętrzną stopę zwrotu (IRR) danego instrumentu finansowego (transakcji).

Cel wyceny wg zamorty- zowanego kosztu i ESP

Celem wyceny metodą zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej jest zapewnienie współmierności przychodów i kosztów związanych z wycenianymi aktywami i pasywami finansowymi w całym okresie utrzymywania ich w portfelu i jednocześnie osiągnięcie stałego zwrotu na portfelu aktywów finansowanych.

Zgodnie z zapisami MSR 39 sposób rozliczania prowizji/opłat i niektórych kosztów zewnętrznych związanych z instrumentami finansowymi (metodą efektywnej stopy procentowej lub liniowo) zależy od charakteru danego instrumentu:

- ❖ w przypadku instrumentów finansowych z ustalonymi harmonogramami przepływów pieniężnych zastosowanie ma wycena metodą efektywnej stopy procentowej,
- ❖ w przypadku instrumentów z nieokreślonymi harmonogramami przepływów prowizje/opłaty są rozliczane liniowo w czasie.

Przy wyliczaniu efektywnej stopy procentowej jednostka dokonuje oszacowania przepływów pieniężnych, uwzględniając wszystkie postanowienia umowy instrumentu finansowego, m.in.: przedpłaty, prowizje, koszty początkowe transakcji, premie lub dyskonta, opłaty i koszty związane ze zmianą warunków umownych, opłaty związane z restrukturyzacją umów kredytowych.

Każda istotna zmiana warunków danego instrumentu finansowego w sensie ekonomicznym (wcześniejsza spłata całości lub części kapitału, szacowane terminy płatności, okresy przeszacowania, zmiana umownych bądź oczekiwanych harmonogramów spłat) wiąże się z **wygaśnięciem instrumentu finansowego** o poprzednich charakterystykach i **powstaniem nowego instrumentu** o nowych charakterystykach. W konsekwencji ponownie zostaje wyznaczona efektywna stopa procentowa dla danego instrumentu finansowego.

Otrzymywane opłaty, jeśli nie wpływają na zmianę harmonogramu przyszłych przepływów, rozpoznawane są w rachunku zysków i strat jednorazowo.

Korekty związane z wyceną instrumentów finansowych według zamortyzowanego kosztu z wykorzystaniem ESP zostały przez banki wykazane prospektywnie od dnia 1.01.2005 r.

Wdrożenie tej metody wyceny należy uznać jako istotną zmianę zasad wyceny aktywów i zobowiązań finansowych w bankach. Zmiana podejścia do wyceny instrumentów finansowych ma charakter długookresowy.

Celem metody wyceny wg zamortyzowanego kosztu i ESP jest zapewnienie systematycznego rozłożenia w czasie przychodów i kosztów związanych z wycenianymi instrumentami finansowymi. Zastosowanie tej metody wyceny sprawia, że część przychodów lub kosztów, które dadzą się bezpośrednio powiązać z kontraktem i nie mają charakteru jednorazowego, ewiden-

*cjonowanych poprzednio w ramach prowizji, zaliczana jest obecnie do wy-
niku odsetkowego.*

1.3. *Utrata wartości*²¹⁾ *aktywów finansowych*

Wszystkie aktywa finansowe z wyjątkiem tych, które wyceniane są w wartości godziwej, podlegają analizie pod kątem utraty wartości. Każdego dnia bilansowego, jednostka ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki wskazujące na utratę wartości składnika aktywów finansowych i określa wartość ewentualnej utraty wartości.

Zgodnie z MSR 39 – **impairment** (IMP) – utrata wartości składnika aktywów finansowych jest to obniżenie wartości aktywa (wartości możliwej do odzyskania) poniżej jego wartości księgowej. Utrata wartości (skutkująca poniesieniem straty) ma miejsce wyłącznie wtedy, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości na skutek wydarzenia lub wydarzeń, które nastąpiły po pierwotnym ujęciu danego składnika aktywów oraz gdy zdarzenie to ma wpływ na wiarygodne oszacowanie przyszłych przepływów pieniężnych dotyczących tego aktywa lub grupy aktywów finansowych.

Metodyka oceny utraty wartości ekspozycji kredytowych i innych aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu i ESP wymaga, by na każdy dzień bilansowy dokonywana była ocena, czy zaistniały **obiektywne przesłanki** utraty wartości ekspozycji kredytowych bądź innych aktywów finansowych.

Uzyskane przez banki informacje o następujących zdarzeniach powodujących straty:

- ❖ istotne trudności finansowe dłużnika,
- ❖ niewypełnienie postanowień umowy (niespłacenie lub opóźniona spłata odsetek lub części kapitałowej zobowiązania),
- ❖ wysokie prawdopodobieństwo, że dłużnik zostanie postawiony w stan upadłości lub zostanie poddany innej podobnej reorganizacji,
- ❖ dotychczasowe doświadczenia w zakresie ściągalności należności wskazują na to, że cała nominalna kwota portfela należności nie zostanie aktywnie ściągnięta,
- ❖ zanik aktywnego rynku dla analizowanego aktywa z powodu trudności finansowych,

*Utrata
wartości
aktywów
finansowych*

*Obiektywne
przesłanki
utruty wartości*

²¹⁾ **Utrata wartości**, obniżenie wartości aktywa (wartości możliwej do odzyskania) poniżej jego wartości księgowej. Utrata wartości (skutkująca poniesieniem straty) ma miejsce wyłącznie wtedy, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości na skutek wydarzenia lub wydarzeń, które nastąpiły po pierwotnym ujęciu danego składnika aktywów oraz gdy zdarzenie ma wpływ na możliwe do wiarygodnego oszacowania przyszłe przepływy pieniężne dotyczące tego aktywa lub grupy aktywów.

- ❖ dla grupy aktywów finansowych:
 - niekorzystne zmiany sytuacji finansowej dłużników,
 - warunki ekonomiczne w kraju lub na rynku lokalnym wpływające na utratę wartości aktywów należących do danej grupy.

W przypadku, gdy istnieją obiektywne przesłanki wskazujące na wystąpienie utraty wartości ekspozycji kredytowych lub innych aktywów finansowych wycenianych wg zamortyzowanego kosztu, **wysokość utraty wartości (incurred impairment loss) oblicza się jako różnicę między wartością bilansową danego składnika aktywów a bieżącą wartością (PV) szacowanych przyszłych przepływów** (z wyłączeniem przyszłych strat z tytułu niespłaconych kredytów, które nie zostały jeszcze poniesione) **zdyskontowaną według efektywnej stopy procentowej danego składnika aktywów finansowych.**

1.3.1. Ekspozycje kredytowe i ocena ich wartości

Na skutek wprowadzenia MSR/MSSF zmienia się sposób prezentacji ekspozycji kredytowych w sprawozdaniu finansowym. W niniejszej części przedstawiono różnice pomiędzy polskimi a międzynarodowymi standardami w zakresie oceny jakości portfela kredytowego (utrata wartości ekspozycji kredytowych jako zmiana podejścia do szacowania ryzyka i tworzenia odpisów) oraz zasad naliczania odsetek.

Podział na kredyty oceniane indywidualnie i grupowo

Portfel kredytowy podzielony jest na:

- ❖ znaczne zaangażowania – podlegające indywidualnej ocenie,
- ❖ pozostałe zaangażowania, które będą podzielone na homogeniczne grupy kredytów o jednakowym profilu ryzyka, dla których rezerwy naliczane są na podstawie miar statystycznych.

Utrata wartości wykazywana jest jako zmniejszenie wartości bilansowej składnika aktywów poprzez konto odpisów aktualizujących, zaś kwota straty (utworzonego w danym okresie odpisu aktualizacyjnego) **obciąża rachunek zysków i strat.** Podobnie jak w przypadku rezerw celowych, istnienie przesłanek powodujących zmniejszenie odpisu z tytułu utraty wartości powoduje powstanie przychodu.

Nie może on być wyższy niż wcześniej dokonany odpis. Należy zwrócić uwagę, iż począwszy od dnia, w którym dokonano odpisu z tytułu trwałej utraty wartości składnika aktywów lub portfela podobnych aktywów, zaprzestaje się naliczania przychodów z tytułu odsetek według stopy dotychczas stosowanej. Przychody z tytułu odsetek nalicza się za pomocą stopy dyskontującej przyszłe przepływy pieniężne w celu ustalenia możliwej do odzyskania wartości.

Konsultacje dla banków

Podstawowe różnice pomiędzy PSR a MSR/MSSF

Wyszczególnienie	PSR	MSR/MSSF
Odsetki od ekspozycji zagrożonych	Naliczane są od kwoty brutto i ujmowane w bilansie jako odsetki zastrzeżone (w przypadku spłaty – w rachunku zysków i strat).	Zostały usunięte z bilansu. Zgodnie z MSR 39 odsetki od ekspozycji nieregularnych (tzw. odsetki impairmentowe) naliczane są od wartości netto i są ujmowane w rachunku zysków i strat (w kwocie prawdopodobnej do odzyskania).
Rezerwy celowe/ odpisy z tytułu utraty wartości	<p>Polskie zasady wymagają dokonania klasyfikacji ekspozycji kredytowych do pięciu grup ryzyka:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● należności normalne, ● należności pod obserwacją, ● należności poniżej standardu, ● należności wątpliwe, ● należności stracone <p>w oparciu o kryterium terminowości obsługi zadłużenia i kryterium sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika.</p> <p>Rezerwy celowe na ryzyko związane z ekspozycjami kredytowymi tworzone były w wysokości co najmniej wymaganego poziomu rezerw dla poszczególnych grup ryzyka (od 1,5% do 100% podstawy tworzenia rezerw celowych).</p>	<p>Rezerwy jako utrata wartości. Zgodnie z MSR 39 analizie utraty wartości podlegają wszystkie należności, nie tylko te, które obarczone są podwyższonym ryzykiem kredytowym. W bilansie należności będą podzielone na dwie grupy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● portfel niezagrożony utratą wartości, ● portfel zagrożony utratą wartości. <p>Jeśli podmiot identyfikuje przesłanki wskazujące na wystąpienie utraty wartości, to wówczas wyliczana jest kwota utraty wartości takiej ekspozycji kredytowej.</p> <p>Podmiot przeprowadza analizę, czy istnieją obiektywne podstawy do stwierdzenia, że nastąpiła utrata wartości indywidualnych aktywów i/lub portfela aktywów finansowych.</p>
Rezerwa na ryzyko ogólne	Art. 130 ustawy Prawo bankowe dotyczący sposobu tworzenia rezerwy na ryzyko ogólne.	Standardy nie dopuszczają tworzenia rezerw na ryzyko ogólne. Wprowadzają termin „IBNR” ²²⁾ , który dotyczy „rezerw utworzonych na ryzyko już poniesione, ale jeszcze nie udokumentowane”, obejmujących zarówno ekspozycje kredytowe wyceniane indywidualnie jak i pogrupowane w homogenicznych portfelach.

Zmiany wynikające z wdrożenia nowych standardów spowodowały powstanie **istotnych rozbieżności** pomiędzy zasadami rachunkowości (MSR 39), a regulacjami prawa podatkowego. Zgodnie z art. 38c UPDOP²³⁾ – banki, które sporządzają sprawozdania fi-

MSR 39
a regulacje
prawa
podatkowego

²²⁾ Ang. Incurred but not reported.

²³⁾ Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15.02.1992 r. (z późn. zm.).

nansowe zgodnie z MSR, mogą zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów rezerwy na poniesione nieudokumentowane ryzyko kredytowe do wysokości rezerwy na ryzyko ogólne, która zostałaby utworzona zgodnie z przepisami obowiązującymi banki niestosujące MSR²⁴). Wysokość tej rezerwy powinna być określona zgodnie z regulami wskazanymi w MSR 39.

W wyniku implementacji MSR/MSSF utworzone przez banki do dnia 31.12.2004 r. rezerwy celowe oraz rezerwa na ryzyko ogólne zostały rozwiązane. Po stronie pasywów zmniejszeniu uległy także pozostałe zobowiązania w wyniku pomniejszenia tej pozycji o odsetki zastrzeżone.

Wprowadzenie przez banki z dniem 1.01.2005 r. oceny wartości ekspozycji kredytowych, opartej na analizie utraty wartości zgodnie z MSR 39, jest istotną zmianą w zakresie szacowania ryzyka kredytowego i będzie miało charakter długookresowy.

Zgodnie z MSR/MSSF wycena ekspozycji kredytowych oraz ustalanie odpisów z tytułu utraty wartości dokonywane są na podstawie wewnętrznych modeli, opartych na własnej ekspertyzie i doświadczeniu banków, a nie – jak w przypadku PSR – w oparciu o ściśle określone, narzucone przez ustawodawcę kryteria. Ustalenie odpisu z tytułu utraty wartości wynikać będzie, w przypadku banków stosujących MSR/MSSF, w znacznym stopniu z szacunków dokonanych w oparciu o dotychczasowe doświadczenie. W zaistniałej sytuacji pojawia się problem braku pełnej porównywalności zarówno jakości, jak i wartości kredytów wykazywanych przez banki, stosujące różne zasady rachunkowości (polskie i MSR/MSSF) w sprawozdaniach finansowych.

2. Wpływ podmiotów zależnych, współzależnych i stowarzyszonych na sprawozdanie finansowe banku

Podstawowe różnice pomiędzy PSR a MSR/MSSF

Wyszczególnienie	PSR	MSR/MSSF
Metoda łączenia udziałów	Zgodnie z art. 44c ustawy o rachunkowości jest stosowana w przypadku, gdy żadna ze spółek nie może zostać uznana za spółkę przejmującą.	MSR nie dopuszczają stosowania metody łączenia udziałów. Zasadniczo wobec wszystkich połączeń jednostek gospodarczych stosuje się metodę nabycia.
Wartość firmy	Zarówno wartość, jak i ujemna wartość firmy podlega amortyzacji metodą liniową w okresie 5 lat	Zgodnie z MSR 36 ²⁵) i MSSF 3 ²⁶) wartość firmy stanowi składnik wartości niematerialnych i prawnych,

²⁴) Prezentacja – *Praktyczne implikacje wdrożenia MSR w bankach na gruncie obowiązków podatkowych oraz sprawozdawczych*, U. Lewińska, PKO BP SA.

²⁵) MSR 36 – Utrata wartości aktywów.

²⁶) MSSF 3 – Łączenie jednostek gospodarczych.

Konsultacje dla banków

	(w szczególnych przypadkach 20 lat), a odpis amortyzacyjny zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów/przychodów operacyjnych.	aktualizowana jest na podstawie corocznych testów na utratę wartości. W przypadku stwierdzenia trwałej utraty wartości skutki wyceny odnoszone są jako koszt w RZiS. Ujemna wartość firmy od razu odnoszona jest jako przychód w RZiS.
Udziały mniejszości (dot. sprawozdań skonsolidowanych)	Odrębna pozycja pasywów pod nazwą <i>kapitały mniejszości</i> .	Przeniesienie udziałów mniejszości do kapitałów własnych.

Poprzez konsolidację rozumie się proces korygowania i łączenia informacji finansowych zawartych w poszczególnych sprawozdaniach finansowych jednostki dominującej²⁸⁾ i przedsiębiorstw zależnych²⁹⁾ w celu sporządzenia sprawozdania finansowego, prezentującego informacje finansowe grupy jako jednego podmiotu gospodarczego.

Skonsolidowany bilans ukazuje aktywa i pasywa znajdujące się pod kontrolą jednostki dominującej, a także opisuje ich przynależność. Zgodnie z MSR 27 **skonsolidowane sprawozdanie finansowe** grupy powinno być przedstawione w taki sposób jakby dotyczyło jednego przedsiębiorstwa. MSR nie zezwala na wyłączenie z konsolidacji jednostki zależnej prowadzącej odmienny rodzaj działalności.

MSSF 3 oraz MSR 36 ma zastosowanie do połączeń jednostek gospodarczych, dla których datą umowy jest 31.03.2004 r. lub później, zatem nie ma obowiązku przeliczania transakcji sprzed 31.03.2004 r.

Zgodnie z MSR 27, jeśli jednostka dominująca sporządza jednostkowe sprawozdanie finansowe, to inwestycje w akcje i udziały spółek podporządkowanych, niezaklasyfikowane jako aktywa przeznaczone do sprzedaży, ujmuje w cenie nabycia lub w wartości godziwej ustalonej zgodnie z zasadami przewidzianymi w MSR 39. Cała wartość bilansowa inwestycji jest poddawana rocznym testom na utratę wartości zgodnie z MSR 36. Utrata wartości ujmowana jest w rachunku zysków i strat w pozycji „Odpisy z tytułu utraty wartości”. Wypłata dywidendy nie ma odzwierciedlenia w bilansowej wartości udziałów, wpływa wyłącznie na rachunek zysków i strat i ujmowana jest w pozycji „Przychody z tytułu dywidend”.

Konsolidacja sprawozdań finansowych zgodnie z MSR 27²⁷⁾

Wyłączenia ze stosowania MSSF 3

Ujmowanie inwestycji w jednostki podporządkowane w jednostkowym sprawozdaniu finansowym

²⁷⁾ MSR 27 – Skonsolidowane sprawozdania finansowe i jednostkowe sprawozdania finansowe.

²⁸⁾ Tj. jednostki posiadającej kontrolę lub współkontrolę nad innymi jednostkami gospodarczymi.

²⁹⁾ Tj. wszystkich przedsiębiorstw, nad którymi kontrolę sprawuje jednostka dominująca.

Wartość firmy

Wartość firmy powstaje, gdy wartość godziwa zapłaty za przejście kontroli lub znaczącego wpływu na inne przedsiębiorstwo powiększona o koszty bezpośrednio związane z przejściem jest większa od wartości godziwej możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań oraz zobowiązań warunkowych³⁰⁾. Na dzień przejścia zaliczana jest jako aktywo do wartości niematerialnych i prawnych.

Zgodnie z MSSF 3 **wartość firmy nie podlega amortyzacji** tak jak w PSR, lecz **corocznie jest poddawana testowi na utratę wartości**, którego skutek odnoszony jest w RZiS jako koszt. Test na utratę wartości przeprowadzany jest także każdorazowo w momencie wystąpienia możliwości utraty wartości oraz przed zakończeniem okresu wstępnego rozpoznania wartości firmy, w procesie łączenia się jednostek gospodarczych.

Częstotliwość i terminy testu określone zostały następująco:

- ❖ po raz pierwszy test wykonuje się przed końcem roku obrotowego, w którym dokonano nabycia udziałów w jednostkach podporządkowanych,
- ❖ corocznie wykonuje się test w wybranym przez inwestora terminie (konsekwentnie w tym samym terminie każdego roku),
- ❖ **dotatkowo** test jest przeprowadzany zawsze w momencie wystąpienia przesłanek utraty wartości.

Rozliczenie wartości firmy powstałej na skutek połączenia jednostek gospodarczych wiąże się ściśle z ustaleniem tzw. jednostek generujących przepływy pieniężne³¹⁾ (CGU). Wartość firmy jako taka nie generuje przepływów pieniężnych, powinna zatem być przypisana do tych jednostek, które przyniosą przyszłe korzyści ekonomiczne. Aby ocenić bieżącą wartość firmy należy testować na utratę wartości cały CGU, a ewentualną utratę wartości alokować:

- ❖ w pierwszej kolejności na wartość firmy (do jej całkowitego spisania),
- ❖ następnie na inne aktywa niepieniężne wchodzące w skład CGU.

Dotatkowy odpis utraty wartości (powyżej wartości firmy) nie może doprowadzić wartości poszczególnych aktywów poniżej najwyższej wartości spośród:

- ❖ ich wartości godziwej (pomniejszonej o koszty sprzedaży),

³⁰⁾ Inaczej wartość firmy można określić jako przyszłe korzyści ekonomiczne wynikające z aktywów, których nie da się zidentyfikować i osobno ująć. Mogą ją stanowić np. pozycja rynkowa przejmowanego przedsiębiorstwa, jego know-how oraz posiadany portfel klientów lub kontakty biznesowe.

³¹⁾ **Jednostka generująca przepływy pieniężne** – ang. cash generating units (CGU), to najmniejsza możliwa do zidentyfikowania grupa aktywów generujących przepływy pieniężne, które są niezależne od przepływów generowanych przez inne aktywa lub ich grupy. Identyfikacja tych jednostek powinna być przeprowadzona na zasadzie osądu, na który wpływ ma system kontroli wewnętrznej przedsiębiorstwa.

- ❖ ich wartości użytkowej,
- ❖ zera.

Odpis wartości firmy jest nieodwracalny, nawet jeśli ustaną czynniki powodujące utratę wartości jednostki generującej przepływy pieniężne.

W przypadku, gdy cena nabycia określonej jednostki gospodarczej lub zorganizowanej jej części jest niższa od wartości godziwej netto możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań oraz zobowiązań warunkowych, powstaje **ujemna wartość firmy**, która zgodnie z MSSF 3 ujmowana jest na dzień połączenia w RZiS jako przychód.

*Ujemna
wartość firmy*

Podjęcie PSR dopuszczające liniową amortyzację wartości firmy powoduje systematyczne rozłożenie odpisów w okresie od 5 do 20 lat (w kolejnych latach kwoty odpisów amortyzacyjnych są stałe). Zastosowanie wymogów MSSF i zaprzestanie amortyzacji na rzecz corocznych testów na utratę wartości sprawia, że skala obciążeń, w danym roku obrotowym, wyniku finansowego odpisami z tytułu utraty wartości firmy nie będzie znana.

W przypadku rozpoznania ujemnej wartości firmy podjęcie MSSF istotnie różni się od polskich zasad rachunkowości – ujemna wartość firmy będzie bowiem jednorazowo odnoszona na przychody okresu, w którym nastąpiło połączenie jednostek gospodarczych.

3. Rzeczowe aktywa trwałe

Podstawowe różnice pomiędzy PSR a MSR/MSSF

Wyszczególnienie	PSR	MSR/MSSF
Dopuszczalne metody wyceny aktywów trwałych	Metoda wyceny w oparciu o koszt historyczny.	Metoda wyceny w oparciu o koszt historyczny oraz metoda oparta o przeszacowanie.
Rachunkowość komponentów	Brak regulacji w PSR.	Podział środka trwałego na istotne komponenty amortyzowane wg różnych stawek. Wliczenie w wartość początkową aktywa części zamiennych związanych z konkretnym środkiem trwałym.
Początkowa wycena rzeczowego majątku trwałego	Wartość początkowa ustalana jako koszt wytworzenia lub cena zakupu powiększona o koszty transportu i instalacji środka trwałego (koszty finansowania zewnętrznego kapitalizuje się tylko, jeżeli są one znaczące).	Wartość początkowa ustalona tak jak w PSR może zostać powiększona o koszty demontażu, rekultywacji lub likwidacji oraz uwzględniać koszty finansowania zewnętrznego (bez różnic kursowych) w początkowej wycenie środka trwałego.

Bezpieczny Bank

Koszty napraw i remontów	Koszty remontów, które zwiększają wartość środka trwałego, są kapitalizowane. Pozostałe koszty napraw i remontów bezpośrednio odnoszone są w RZiS do okresu, którego dotyczą.	Zgodnie z MSR 16 ³²⁾ koszty podlegają kapitalizacji tylko wówczas, gdy prawdopodobne jest, że zwiększą przyszłe korzyści ekonomiczne ze składnika aktywów trwałych. Pozostałe koszty napraw i remontów bezpośrednio odnoszone są w RZiS do okresu, którego dotyczą.
Zmiana zasad amortyzacji dla środków trwałych o niskiej wartości początkowej	Uproszczone zasady amortyzacji przez dokonywanie aktywów zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem zbiorczych odpisów dla grup lub jednorazowo.	Amortyzacji w czasie podlegają wszystkie środki trwałe bez względu na wysokość kosztu ich nabycia.
Hiperinflacja	Brak regulacji w PSR.	Możliwość jednorazowego przeszacowania środków trwałych nabytych w warunkach gospodarki hiperinflacyjnej.
Transakcje wymiany środków trwałych	Brak regulacji w PSR.	Wartością początkową otrzymanego środka trwałego jest jego wartość godziwa, chyba że transakcja wymiany nie ma treści handlowej, tj. nie ma wpływu na zwiększenie przyszłych przepływów pieniężnych jednostki lub wartości godziwej nie da się ustalić. Wówczas wartością początkową jest wartość godziwa oddanych aktywów.

Wycena środków trwałych wg kosztu historycznego

Rzeczowe aktywa trwałe wykazuje się w bilansie wg kosztu historycznego, uwzględniającego wydatki bezpośrednio związane z nabyciem danych aktywów, pomniejszonego o umorzenie. Późniejsze nakłady uwzględnia się w wartości bilansowej środka trwałego lub ujmuje jako odrębny środek trwały tylko wówczas, gdy ich koszt można wiarygodnie zmierzyć oraz jest prawdopodobne, że z tej pozycji nastąpi wpływ korzyści ekonomicznych. Pozostałe wydatki (np. naprawy i remonty) odnoszone są bezpośrednio w RZiS.

Wycena środków trwałych w oparciu o przeszacowanie

MSR/MSSF dopuszczają wyodrębnienie grupy aktywów, dla których zamiast wyceny wg kosztu historycznego stosuje się wycenę opartą o regularne dokonywanie przeszacowań do wartości godziwej. Daje to wiedzę na temat aktualnej wartości środka trwałego. Podejście takie jest jednak pracochłonne i kosztowne, ustalanie bowiem wartości godziwej środków trwałych następuje na podstawie wycen dokonywanych przez rzeczoznawców majątkowych.

³²⁾ MSR 16 – Rzeczowy majątek trwały.

Konsultacje dla banków

Wzrost wartości księgowej w wyniku aktualizacji wyceny ujmowany jest w kapitale własnym jako *kapitał z aktualizacji wyceny*, natomiast zmniejszenie wartości księgowej ujmowane jest jako koszt z tytułu utraty wartości w RZiS. W przypadku, gdy dany środek trwały został wcześniej przeszacowany i jego wartość uległa obniżeniu (tj. odpis aktualizacyjny został odniesiony w koszty do RZiS), natomiast w wyniku bieżącej wyceny stwierdzono wzrost jego wartości, należy odwrócić poprzedni odpis aktualizacyjny i ująć przychód z tego tytułu w RZiS.

Na dzień przejścia na MSSF jednostka gospodarcza może wycenić środki trwałe według:

- ❖ kosztu historycznego ustalonego zgodnie z MSSF (konieczność odwrócenia przeszacowania dokonanego w Polsce na 1.01.1995 r.),
- ❖ wartości godziwej na dzień przejścia na MSSF,
- ❖ wartości przeszacowanej, która jest równa:
 - wartości godziwej na dzień przeszacowania,
 - wartości godziwej ustalonej w związku z pewnym zdarzeniem (np. na dzień prywatyzacji),
 - kosztowi skorygowanemu o zmiany pewnych indeksów,
- ❖ wartości ustalonej zgodnie z krajowymi standardami w dniu nabycia jednostki gospodarczej.

Aktualizacja wyceny

Podejście dopuszczone przez MSSF 1

Reklasyfikacje w ramach środków trwałych wynikające z wdrożenia MSR/MSSF

Wyszczególnienie	PSR	MSR/MSSF
Prawo wieczystego użytkowania gruntu	Prezentowane w cenie nabycia i ujmowane w ramach środków trwałych.	Traktowane jako leasing operacyjny zgodnie z MSR 17 ³³⁾ . Ujmowane w pozycji inne aktywa, a koszty poniesione w związku z jego nabyciem rozliczane w czasie przez okres obowiązywania tego prawa i prezentowane w ramach rozliczeń międzyokresowych czynnych.
Nieruchomości inwestycyjne	Wykazywane i wyceniane jak wszystkie inne budynki.	Zgodnie z MSR 40 ³⁴⁾ mogą zostać wyodrębnione w ramach środków trwałych. Istnieje możliwość zastosowania innej wyceny niż pozostałych budynków. W sprawozdaniu finansowym wymagane ujawnienia dot. m.in. przychodów i kosztów z nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości godziwej niezależnie od przyjętej metody amortyzacji.

³³⁾ MSR 17 – Leasing.

³⁴⁾ MSR 40 – Nieruchomości inwestycyjne.

Dokonanie jednorazowego przeszacowania środków trwałych nie oznacza konieczności kontynuowania tej metody wyceny. Można powrócić do wyceny według kosztu historycznego, przyjmując wartość wyceny jako koszt historyczny zgodny z MSSF.

Nieruchomości inwestycyjne³⁵⁾

Nieruchomości inwestycyjne mogą zostać wyodrębnione jako oddzielna pozycja środków trwałych. Ich początkowa wycena dokonywana jest wg ceny nabycia lub kosztu wytworzenia (z uwzględnieniem kosztów transakcji). W kolejnych okresach zgodnie z MSR 40 jednostka ma możliwość wyboru jednej z poniższych metod wyceny:

- ❖ metodę kosztu historycznego,
- ❖ metodę przeszacowania do wartości godziwej.

Wszystkie nieruchomości inwestycyjne w ramach jednostki gospodarczej muszą być wyceniane według tej samej metody, ale może to być jednocześnie odmienna metoda od przyjętej dla pozostałych nieruchomości.

Większość banków – przygotowując się do wdrożenia MSSF już w 2004 r. – dokonywała sukcesywnych przeglądów środków trwałych, uaktualniając ich wartość do wartości godziwej lub wartości użytkowej. W przypadku wystąpienia obiektywnych przesłanek utraty wartości, stosownie do postanowień MSR 36, dokonywano odpisów aktualizujących wartość środków trwałych. Dlatego też wśród korekt bilansu otwarcia wynikających z przejścia na MSSF, korekty związane z przeszacowaniem rzeczowych aktywów trwałych i nieruchomości inwestycyjnych w analizowanej grupie banków występowały w pojedynczych przypadkach.

4. Kapitały własne

Zgodnie ze standardem MSSF 1 jednostka w pierwszym sprawozdaniu finansowym sporządzonym według MSSF powinna dokonać uzgodnień w zakresie kapitału własnego:

- ❖ na dzień poprzedzający dzień przejścia na stosowanie MSSF,
- ❖ na dzień kończący okres porównywalny zawarty w sprawozdaniu finansowym.

³⁵⁾ Nieruchomości inwestycyjne (zgodnie z MSR 40) to grunty i/lub budynki, które właściciel traktuje jako źródło przychodów z czynszu lub utrzymuje w posiadaniu ze względu na wzrost jej wartości. Nieruchomość taka nie jest użytkowana ani przeznaczona na sprzedaż w ramach zwykłej działalności jednostki. Nieruchomości zajmowane przez właściciela (np. biuro lub fabryka) użytkowane przez przedsiębiorstwo nie spełniają warunków tej definicji i ujmowane są w księgach zgodnie z MSR 16.

Konsultacje dla banków

Wszystkie korekty do składników aktywów i zobowiązań wynikające z przejścia na stosowanie MSSF powinny być traktowane jako korekty salda początkowego niepodzielnego wyniku z lat ubiegłych.

Podstawowe różnice pomiędzy PSR a MSR/MSSF

Wyszczególnienie	PSR	MSR/MSSF
Hiperinflacja	Brak regulacji w PSR.	Zgodnie z MSR 29 ³⁶⁾ składniki kapitału własnego – z wyjątkiem niepodzielonego zysku lat ubiegłych oraz wszelkich nadwyżek z aktualizacji wyceny aktywów – powinny zostać przekształcone przy zastosowaniu ogólnego indeksu cen, począwszy od daty, w której kapitały te zostały wniesione lub powstały w inny sposób za okres, w którym gospodarka, w której dany podmiot prowadzi działalność, była gospodarką hiperinflacyjną. Efekt przeliczenia odpowiednich składników kapitału zakładowego wskaźnikami inflacji ujmuje się drugostronnie w niepodzielnym wyniku finansowym lat ubiegłych.
Opcje menedżerskie	Brak regulacji w PSR. Podwyższenie kapitałów z tytułu emisji nowych akcji następuje w momencie rejestracji emisji (w kwocie zapłaty za objęcie praw).	Zgodnie z MSSF 2 ³⁷⁾ opcje menedżerskie przyznane pracownikom traktowane są jako dodatkowe wynagrodzenie. Dlatego też odpowiednia część wyceny opcji na dzień przyznania pomniejsza wynik okresu, w którym pracownicy nabywają prawa do opcji i jednocześnie zwiększa pozostałe kapitały. Wartość godziwa programu opcji (który zawiera obowiązek świadczenia pracy przez określony czas) rozliczana jest proporcjonalnie w całym okresie trwania programu.
Prezentacja udziałów mniejszości (dot. sprawozdań skonsolidowanych)	Odrębna pozycja pasywów pod nazwą <i>kapitały mniejszości</i> .	Przeniesienie udziałów mniejszości do kapitałów (MSSF 3, MSR 27 i MSR 28 ³⁸⁾)

³⁶⁾ MSR 29 – Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji.

³⁷⁾ MSSF 2 – Płatności oparte na akcjach własnych.

³⁸⁾ MSR 28 – Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych.

III. WPŁYW WDROŻENIA NOWYCH ZASAD RACHUNKOWOŚCI NA WYBRANE WIELKOŚCI FINANSOWE BANKÓW

Analizą objęto dziesięć banków komercyjnych, które przygotowały i opublikowały śródroczne sprawozdania finansowe wg stanu na 30.06.2005 r., zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej:

- ❖ PKO BP SA,
- ❖ Bank Pekao SA,
- ❖ Bank Handlowy w Warszawie SA,
- ❖ Bank BPH SA,
- ❖ ING Bank Śląski SA,
- ❖ Bank Zachodni WBK SA,
- ❖ BRE Bank SA,
- ❖ Kredyt Bank SA,
- ❖ Nordea Bank Polska SA,
- ❖ DZ Bank Polska SA.

Z uwagi na dopuszczalną przez MSR 1 dużą dowolność w doborze nieobowiązkowych informacji ujawnianych w sprawozdaniach finansowych śródroczne raporty poszczególnych banków znacznie różniły się między sobą. Najistotniejsze czynniki wpływające na trudności w porównaniu analizowanych sprawozdań finansowych to:

- ❖ dowolna kolejność prezentowanych w bilansie informacji,
- ❖ różne nazwy dla takich samych lub bardzo podobnych pozycji bilansowych,
- ❖ w niektórych przypadkach ukrywanie informacji trudnych do zaprezentowania, poprzez zagregowanie z inną pozycją bądź całkowite ich pominięcie.

Powyższe czynniki wpłynęły również na ograniczenie możliwości wyliczenia porównywalnych wskaźników sytuacji ekonomiczno-finansowej dla całej grupy analizowanych banków.

1. Ilustracja wpływu zastosowania MSR/MSSF na prezentację sprawozdań finansowych wybranych banków

W przypadku analizowanej grupy banków najistotniejszy wpływ na sytuację ekonomiczno-finansową związany był z implementacją MSR/MSSF w następujących obszarach:

- ❖ **rezerwy z tytułu utraty wartości** ekspozycji kredytowych i pozostałych instrumentów finansowych,
- ❖ **ujęcie przychodów z tytułu opłat i prowizji** – zastosowanie metody zamortyzowanego kosztu z wykorzystaniem efektywnej stopy procentowej,
- ❖ **wycena i rozliczenie udziałów w podmiotach podporządkowanych** – według metody nabycia,
- ❖ **wartość firmy (goodwill)** – zaprzestanie amortyzacji, a w zamian przynajmniej raz w roku testy na utratę wartości.

Konsultacje dla banków

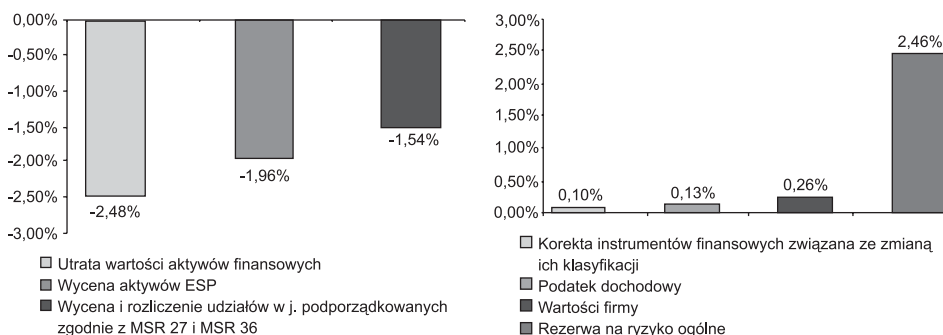
Wpływ na sytuację ekonomiczno-finansową stosowania w przyszłości MSR/MSSF będzie każdorazowo uwarunkowany typem prowadzonej działalności oraz środowiskiem gospodarczym, w którym dany bank funkcjonuje. Ponadto w przypadku obszarów, w których MSSF dopuszczają kilka możliwych podejść (np. wycena środków trwałych), a zastosowanie określonego rozwiązania zależy od decyzji zarządu banku, co do przyjętej polityki rachunkowości, może być obserwowana większa bądź mniejsza zmienność wyników finansowych.

Typowe korekty wpływające na kapitały własne, które zostały wykazane przez 10 banków objętych analizą – zmiany kapitału własnego według stanu na 31.12.2004 r. PSR i na dzień 01.01.2005 r. MSR/MSSF.

Opis korekty	Częstotliwość występowania
● Wycena aktywów metodą zamortyzowanego kosztu z wykorzystaniem ESP	10
● Utrata wartości należności i innych aktywów finansowych	9
● Wycena i rozliczenie udziałów w jednostkach podporządkowanych zgodnie z MSR 27 i MSR 36	8
● Odroczonego podatek dochodowy	5
● Instrumenty finansowe – korekta związana ze zmianą klasyfikacji	5
● Wartość firmy	5
● Rozwiązanie rezerwy na ryzyko ogólne	5

Pozostałe korekty, m.in. przeszacowanie nieruchomości do wartości godziwej, odpisy aktualizujące wartość rzeczowych aktywów trwałych i nieruchomości inwestycyjnych oraz wycena programu opcji menedżerskich, w analizowanej grupie banków występują w pojedynczych przypadkach.

Korekty o największym łącznym wpływie na kapitały własne banków

Źródło: Opracowanie własne na podstawie śródrocznych sprawozdań finansowych banków za I półrocze 2005 r.

Korekty o największym łącznym wpływie na skumulowane kapitały własne analizowanych dziesięciu banków, dokonane w wyniku przejścia z PSR wg stanu na dzień 31.12.2004 r. na MSR/MSSF wg stanu na dzień 01.01.2005 r., zaprezentowano na poniższych wykresach.

W grupie analizowanych banków największy łączny wpływ na zmniejszenie poziomu kapitałów własnych na 1.01.2005 r. miały korekty związane:

- ❖ z wyceną aktywów finansowych z zastosowaniem metody zamortyzowanego kosztu i efektywnej stopy procentowej. W niektórych bankach wprowadzenie ESP przyniosło większe zmiany w poziomie kapitałów własnych niż przejście na MSR/MSSF;
- ❖ z utratą wartości ekspozycji kredytowych i innych aktywów finansowych. Nie wszystkie banki z analizowanej grupy wykazały odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości;
- ❖ z przejściem z wyceny metodą praw własności w jednostkach podporządkowanych na wycenę według metody nabycia; wyniki w tym zakresie bardzo się różniły.

Wśród korekt o największym łącznym wpływie na zwiększenie poziomu kapitałów własnych należy wymienić korekty związane z:

- ❖ rozwiązaniem rezerwy na ryzyko ogólne,
- ❖ odwróceniem amortyzacji wartości firmy dokonanej w poprzednich okresach (niektóre banki dokonały odpisów z tytułu utraty wartości firmy),
- ❖ identyfikacją aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego,
- ❖ zmianą wyceny instrumentów finansowych.

1.1. Wpływ korekt wynikających z wdrożenia MSSF na kapitały własne poszczególnych banków

Na wykresach poniżej zaprezentowano łączny kwotowy i procentowy wpływ korekt związanych z przejściem z PSR na MSR/MSSF na kapitały własne na dzień 01.01.2005 r. w analizowanej grupie dziesięciu banków, które opublikowały sprawozdania finansowe zgodnie z MSR/MSSF.

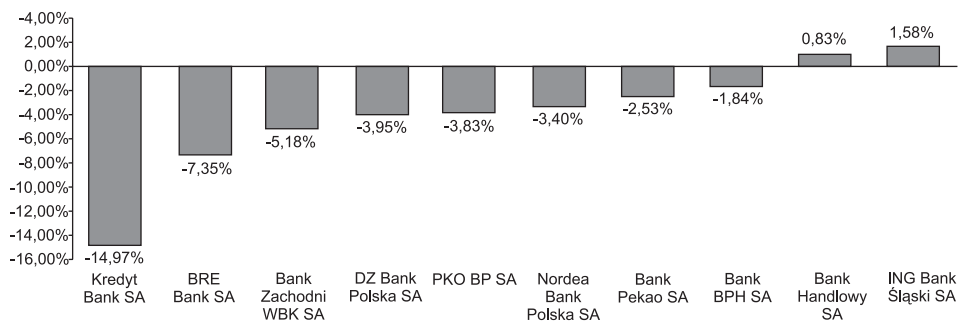
Łączne korekty wynikające z przejścia na MSR/MSSF wpływające na kapitały własne banków (tys. zł)

Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r.

Konsultacje dla banków

Łączny procentowy wpływ korekt związanych z przejściem z PSR na MSR/MSSF na kapitały własne banków

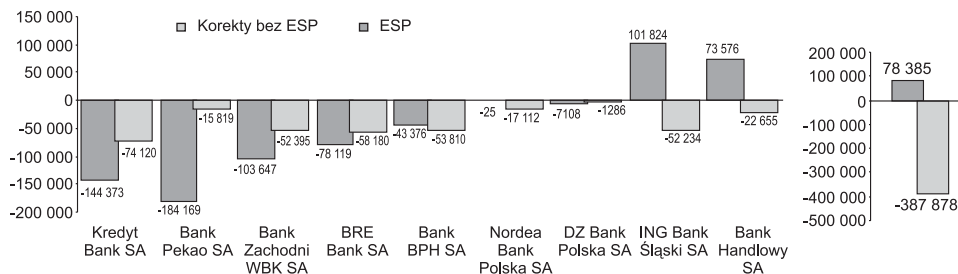
Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r.

W ośmiu bankach odnotowano zmniejszenie poziomu kapitałów własnych – największe obniżenie kapitałów odnotowano w Kredyt Banku SA (zmniejszenie o 14,97%), w pozostałych bankach kapitały obniżyły się od 2% do 7%.

W dwóch bankach dokonane korekty spowodowały nieznaczne zwiększenie poziomu kapitałów własnych: w Banku Handlowym SA o 0,83% i w ING Banku Śląskim SA o 1,58%.

Uwzględniając fakt, że w niektórych bankach wprowadzenie do wyceny aktywów i zobowiązań finansowych metody zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej (ESP) spowodowało większe zmiany niż przejście na MSR/MSSF, na wykresie poniżej zaprezentowano w odniesieniu do każdego analizowanego banku łączne korekty wynikające z wdrożenia MSR/MSSF z wyodrębnieniem korekty z tytułu ESP.

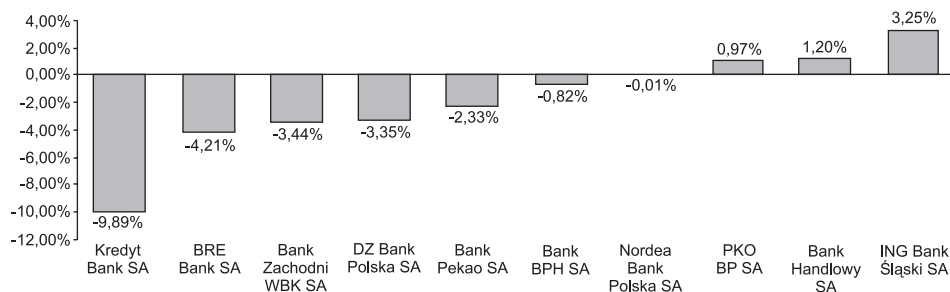
Łączne korekty wynikające z przejścia na MSR/MSSF z wyodrębnieniem ESP wpływające na kapitały własne banków (tys. zł)

Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r.

Bezpieczny Bank

Łączny procentowy wpływ korekt związanych z wdrożeniem MSSF bez uwzględnienia korekt ESP na kapitały własne banków

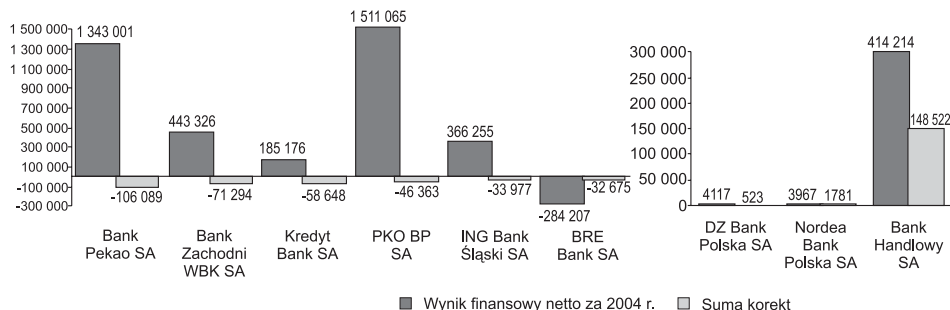
Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r.

Po wyłączeniu korekt związanych z wdrożeniem metody zamortyzowanego kosztu i efektywnej stopy procentowej siedem banków nadal wykazało straty z lat ubiegłych, poziom jednak tych strat był znacznie niższy. Zwiększeniu uległa natomiast liczba banków wykazujących wzrost wyniku z lat ubiegłych – do tej grupy dołączył PKO BP SA.

1.2. Wpływ korekt wynikających z wdrożenia MSR/MSSF na wynik finansowy netto banków

Korekty związane ze zmianą zasad rachunkowości i przejściem banków na MSR/MSSF po raz pierwszy zostały odniesione na wynik bieżący roku 2004. Dane w tym zakresie w śródrocznych sprawozdaniach finansowych za I półrocze 2005 r. zaprezentowało tylko dziewięć banków – Bank BPH SA nie przedstawił informacji na

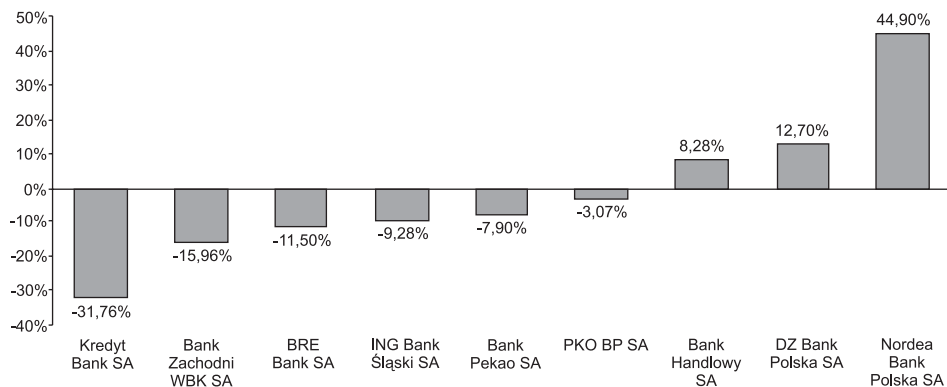
Łączne korekty wynikające z przejścia na MSR/MSSF wpływające na bieżące wyniki finansowe 2004 r. (tys. zł)

Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r.

Konsultacje dla banków

Łączny procentowy wpływ korekt na bieżące wyniki finansowe 2004 r.

Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r.

temat wpływu dokonanych korekt na bieżący wynik finansowy. Uwzględniając powyższe, w dalszej części opracowania analizą objęto grupę dziewięciu banków.

Wdrożenie MSR/MSSF przyczyniło się do obniżenia wyniku finansowego netto za 2004 r. w sześciu bankach. Największe obniżeniu wyniku finansowego netto odnotowano w przypadku Kredytu Banku SA (o 31,67%).

W trzech bankach na skutek dokonanych korekt wynik finansowy netto za 2004 r. uległ zwiększeniu: w Banku Handlowym SA o 8,28%, w DZ Banku Polska SA o 12,70% natomiast w Nordea Banku Polska SA o 44,90%.

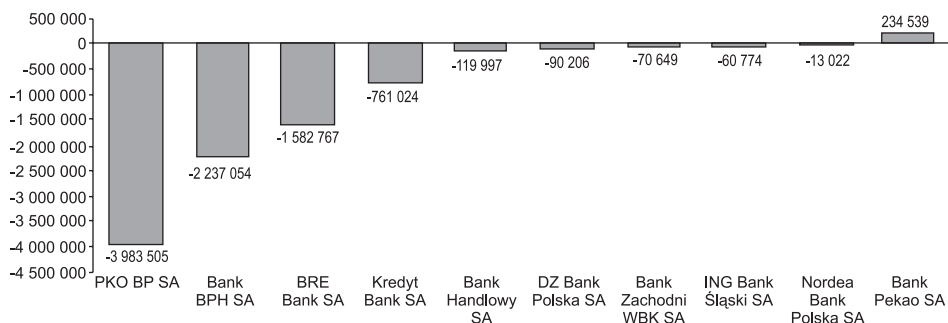
1.3. Wpływ korekt wynikających z wdrożenia MSR/MSSF na poziom sumy bilansowej banków

Zastosowanie przez banki MSR/MSSF po raz pierwszy skutkowało korektami, które wpłynęły na prezentowany w sprawozdaniach finansowych poziom sumy bilansowej. W analizowanej grupie dziesięciu banków tylko 6 zaprezentowało w śródrocznym sprawozdaniu finansowym za I półrocze 2005 r. zmiany w poziomie sumy bilansowej związane z przejściem na międzynarodowe standardy. Cztery banki, tj. Bank Pekao SA, Bank BPH SA, Kredyt Bank SA oraz Bank Zachodni WBK SA, nie przedstawiły korekt bilansu wynikających z przejścia na MSSF na dzień 01.01.2005 r. Uwzględniając powyższe, w dalszej części opracowania w przypadku ww. banków zaprezentowane korekty dotyczą tylko bilansu na dzień 31.12.2004 r.³⁹⁾ Na wykresach poniżej zaprezentowano łączny kwotowy i procentowy wpływ korekt związanych z przejściem z polskich zasad rachunkowości na MSR/MSSF na poziom sumy bilansowej poszczególnych banków w bilansie otwarcia sporządzonym na dzień 01.01.2005 r.

³⁹⁾ Dane finansowe na 31.12.2004 r. PSR zostały zaczerpnięte z zaudytowanych sprawozdań finansowych banków za 2004 r.

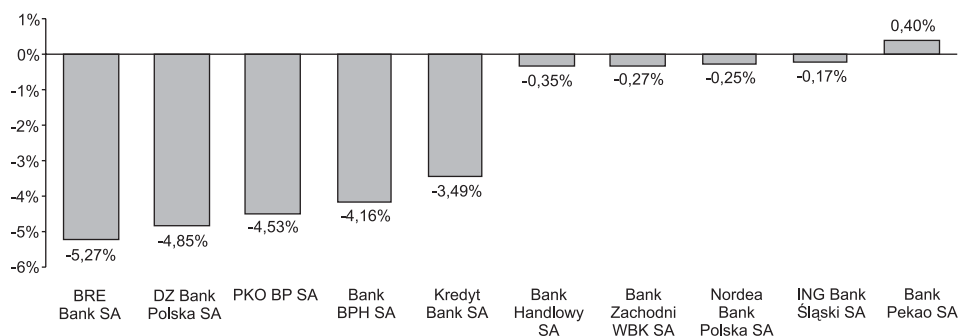
Bezpieczny Bank

Łączne korekty wynikające z przejścia na MSR/MSSF wpływające na sumę bilansową (tys. zł)

Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r. oraz sprawozdania finansowe za 2004 r.

Łączny procentowy wpływ korekty wynikający z przejścia z PSR na MSR/MSSF na sumę bilansową

Źródło: Śródroczne sprawozdania finansowe banków za I półrocze 2005 r. oraz sprawozdania finansowe za 2004 r.

W analizowanej grupie banków w dziewięciu przypadkach wprowadzenie nowych zasad rachunkowości spowodowało w bilansie otwarcia na dzień 01.01.2005 r. obniżenie poziomu sumy bilansowej, w porównaniu do bilansu zamknięcia na dzień 31.12.2004 r. Największe procentowe zmniejszenie nastąpiło w BRE Banku SA o 5,27%. W pozostałych ośmiu bankach zmniejszenie sumy bilansowej nie przekraczało 5%. Jedynie w Banku Pekao SA suma bilansowa zwiększyła się o 0,40%.

WNIOSKI

Zgodnie z definicją MSSF, sprawozdanie finansowe sporządzone według międzynarodowych standardów powinno prezentować istotne informacje, zapewniać ich porównywalność w poszczególnych okresach oraz porównywalność ze sprawozdaniami finansowymi innych jednostek gospodarczych o podobnym profilu działalności, być zrozumiałe dla odbiorców oraz jak najbardziej aktualne. Zapewnienie sprawozdaniu finansowemu wymienionych cech jakościowych, przy dopuszczalnej jednocześnie przez MSSF dużej dowolności w doborze nieobowiązkowych informacji do ujawnienia (dobór prezentowanych informacji powinien spełniać kryterium istotności), spowodowało, że sprawozdania poszczególnych banków znacznie różniły się między sobą.

W grupie analizowanych banków brak wzorca sprawozdania finansowego sprawił, że:

- ❖ banki przyjęły dowolną kolejność prezentowanych w bilansie informacji oraz różne nazwy dla takich samych lub bardzo podobnych pozycji,
- ❖ nie zachowano wyraźnego podziału rachunku zysków i strat na część operacyjną i pozostałe przychody i koszty operacyjne,
- ❖ możliwe stało się ukrycie informacji niewygodnych lub trudnych do zaprezentowania, poprzez zagregowanie ich z inną pozycją bądź całkowite pominięcie,
- ❖ znacznie ograniczone stały się możliwości wyliczenia porównywalnych wskaźników sytuacji ekonomiczno-finansowej.

Większość banków spełniła wymogi formalne MSSF 1, ale podane w sprawozdaniach finansowych informacje były często lakoniczne i ogólne. Nałożona przez MSSF konieczność przedstawiania szczegółowych informacji w ujawnieniach dodatkowych nie we wszystkich bankach została w pełni zrealizowana. Zaprezentowane noty objaśniające nie zawsze zawierały wystarczająco szczegółowe informacje, które pozwalałyby na eliminację wątpliwości interpretacyjnych. W informacji dodatkowej do sprawozdań finansowych banków obserwowano w wielu przypadkach brak ujawnień dotyczących założeń do istotnych szacunków, szczególnie w zakresie:

- ❖ odpisów aktualizujących należności (powody dokonania odpisów, szczegółowe założenia przyjęte do modeli szacowania wartości odzyskiwanej),
- ❖ rezerw (np. na odprawy emerytalne, sprawy sądowe),
- ❖ podatku dochodowego (wymagane są szczegółowe ujawnienia odnośnie poszczególnych tytułów podatku odroczonego i ich zmian w okresie sprawozdawczym).

Nie wszystkie banki dokonały ujawnienia zastosowanych zwolnień dopuszczonych przez MSSF 1, co wprawdzie nie jest wymagane przez standard, ale znacznie ułatwia analizę skutków przejścia na MSR/MSSF.

Z uwagi na powyższe niniejsza ocena miała charakter wstępny. Dopiero po zakończeniu pierwszego roku obrotowego stosowania MSR/MSSF i przedstawieniu zaudytowanych rocznych sprawozdań finansowych możliwa będzie pogłębiona analiza wpływu wdrożenia Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej na sytuację ekonomiczno-finansową banków oraz prezentowaną przez nie sprawozdawczość.

Tym niemniej na podstawie przeprowadzonej w niniejszym opracowaniu analizy należy stwierdzić, iż szczególnie istotny wpływ na sytuację ekonomiczno-finansową banków miały:

- ❖ zmiana zasad wyceny aktywów i zobowiązań finansowych związana z wdrożeniem od 1.01.2005 r. metody wyceny wg zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem ESP,
- ❖ zmiana w zakresie szacowania ryzyka kredytowego, tj. ocena wartości ekspozycji kredytowych, oparta na analizie utraty wartości zgodnie z MSR 39.

Wartość bieżąca rozumiana jako zdyskontowana wartość przyszłych przepływów pieniężnych netto ma obecnie w MSR zastosowanie do wyceny wielu składników aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów. Przede wszystkim projekcja zdyskontowanych przepływów pieniężnych jest jedną z dróg szacowania wartości godziwej. Zastosowanie wartości bieżącej polega na przewidywaniu przyszłości. Niepewność jutra dotyczy również zjawisk ekonomicznych. W przypadku wartości bieżącej szczególnie trudne wydaje się oszacowanie przyszłych przepływów pieniężnych, które zależą od czynników wewnętrznych i zewnętrznych, rynkowych, ekonomicznych i politycznych. Zgodnie z wymogami MSR 36 podstawą oszacowania przyszłych przepływów pieniężnych dla potrzeb pomiaru wartości użytkowej jest najnowszy i zatwierdzony przez kierownictwo jednostki plan finansowy bazujący na racjonalnych i popartych dowodami przesłankami. Trudności sprawia także oszacowanie stopy dyskontowej.

Powyższe uwagi mają na celu uczulić na problemy, jakie w naszych warunkach wyniknąć mogą przy stosowaniu modelu wyceny opartego na wielkościach prognozowanych. Mogą wystąpić problemy zarówno związane z samą czynnością szacowania (czas i koszt), jak i z błędami w oszacowaniach (niewłaściwe decyzje ekonomiczne). Nadal należy także mieć na uwadze problemy wynikające z niespójności polskich rozwiązań podatkowych ze zmienionymi zasadami rachunkowości, skutkujące przede wszystkim:

- ❖ dualizmem w zakresie liczenia odpisów (rezerw) dla potrzeb sprawozdawczości finansowej i podatkowej, gdyż przepisy podatkowe wciąż odwołują się do kategorii stosowanych w PSR,
- ❖ ujmowaniem podatkowym prowizji od kredytów (tj. kasowo), a rozliczaniem ich według efektywnej stopy procentowej,
- ❖ konieczność prowadzenia podwójnej ewidencji transakcji zakupu/sprzedaży papierów wartościowych wynikająca z innego ujmowania transakcji SBB oraz BSB w sprawozdaniach finansowych zgodnych z MSR/MSSF, oraz innym ujęciem podatkowym tego typu transakcji.

Podsumowując należy przypuszczać, że wraz z upływem czasu prezentowane przez banki sprawozdania finansowe będą coraz lepszej jakości, a poprzez obserwację raportów konkurencji oraz konsultacje z audytorami zapewniona zostanie ich większa wzajemna porównywalność.

W dłuższej perspektywie wprowadzenie jednolitych zasad rachunkowości stosowanych przez instytucje bankowe w poszczególnych krajach Unii Europejskiej zapewni poprawę porównywalności wyników finansowych grup bankowych w krajach Wspólnoty Europejskiej.